

възъдци и др., а въроятно въ това време сж се появили все така постепенно, по заемане отъ Византия, парици, отроци и технитари. Роби, обаче, не е имало и не е могло да има, обстоятелство признато и отъ византийскитѣ лѣтописци. Службитѣ — военни и граждански — сж били достъпни за всички, разбира се, на първо мѣсто и въ началото, за приближенитѣ до владѣтеля и за отличилитѣ се въ военни походи воеводи и други „ратни людие“ — войници.

Писано право не съществувало, но юридическиятъ обичай се строго пазѣлъ и изпълнявалъ. Отрано славянитѣ живѣли въ челяди — малки и голѣми — заедруги, развити до родове. Сборътъ отъ тѣзи заедруги и кжщи съставлялъ едно племе — на земелно пространство повече или по-малко, една голѣма община, една жупа. За потулване и защита въ време на опасностъ построявали градове въ нѣкое естествено укрепено мѣсто, крепостъ, или всрѣдъ нѣкое блатисто непристъпно такова, което ограждали съ ровове (хендеци) и насипи или съ плетища. Ако заедругата се управлявала отъ заедругия старея, начело на жупата стоялъ жупски старей-жупанъ. Общитѣ си работи решавали на сборове, на които присѣдствували всички домакини на челядитѣ. Правосъддието се е извършвало въ домашния сѣдъ, въ селско-общинския и предъ жупана. Върховниятъ сѣдия билъ князътъ. Кръвната мѣсть и възмезддието били главнитѣ основи на правосъддието.

Този редъ на нѣщата се измѣня еволюционно. Славянскитѣ племена при и следъ Аспаруха се обединяватъ и стѣгатъ все повече и повече въ едно политическо цѣло. Върху държавния и общественно-правния животъ се извършватъ известни влияния, които идатъ главно отъ Византия. Въ времето на Крума се появява едно законодателство, прогласено отъ единъ всенароденъ съборъ, както за това свидетелствува византийскитъ лексикографъ Сивида или Суидасъ. Като се сѣди по това законодателство, трѣбва да се заключи, че още въ езическо време, редомъ съ самосѣда, кръвната мѣсть (талиона), имало е и княжески сѣдъ, както е имало вече и княжеска хазна — димосия, въ която сж постѣпвали глобитѣ отъ наказания и други бѣрии. Домашното огнище продължавало да бѣде сѣдище и изходна точна на обществения животъ. Въ общественитѣ пластове се забелязва по-изпъкнало разпредѣление на боляри, каквито сж били тѣзи главно около княза, съ свободни людие, които живѣли въ градоветѣ и селата и съставляли масата на население. Имало и нѣкои зависими людие, ратаи, появили си постепенно по образецъ на византийскитѣ парици, римскитѣ колони.

2. Симеоновото царуване. — Симеонъ (893—927) наследилъ баща си Бориса (852—889), при когото въ България се извършва едно велико, преломно, епохално събитие: официално приемане на християнството. Кръщението на Преславския дворъ е моментъ, отъ който се почва нова епоха за първото българско царство. Форекционниятъ периодъ вече завършенъ въ политическо отношение, сега, следъ покръстването, единството се закрепява още повече, чрезъ силния факторъ на вѣрата, на книгата, на културата, дошла по разни пѣтища отъ Византия, и чрезъ общото и за всички еднакво християнско право, изразено, между друго, и въ такива правни сборки, каквито били Номоканонътъ, Законъ Соудный Людмъ и др.

Отъ дветѣ култури западно-романска и източна-византийска въ борба за влияние между славянскитѣ българи наддѣлява византийската; Византия служи за неизчерпаемъ източникъ на заемания въ славянската писменностъ, въ държавно устройство, въ служби и терминология и въ всички области на държавно-обществения животъ.

Разцвѣтътъ на славянската книга, както въ източна България—Преславъ който замѣстя като столица Плиска, така и въ далечния Охридъ, западно